

Cümhuriyyət tarixi ekranda

İstiqlalın şair qəhrəmanı

Savaşlarda zəfər təkcə silahla qazanılmaz, söz səfərbərliyi də mühüm rol oynayır. Bu baxımdan, Türkiyə Cümhuriyyətinin qurulmasında istiqlalçı Mehmet Akif Ərsoyun mənəvi xidmətləri danılmazdır. O, şair, natiq, jurnalist və siyasətçi kimi alovlu çıxışları ilə İstiqlal savaşının mənəvi liderlərindən biri olub, yazdığı "İstiqlal Marşı"nın sözləri isə 102 ildir ki, qardaş ölkənin dövlət himni kimi hər kəsi sayğı duruşuna vadar edir. İnişil ekranlaşdırılan "Akif" filmi istiqlal şairinin həyat və mübarizə hekayəsini tamaşaçılara dolğun çatdırır.

"Darçın" kinostudiyasında ərsəyə gələn filmin rejissoru Sədulla Şəntürk, ssenari müəllifi isə Hakan Haksundur. Ekran əsərinin məsləhətçiləri Mehmet Akif Ərsoyun nəvəsi Səma Ərsoy Argon, "İstiqlal marşı"nın ilk dəfə nəşr olunduğu "Sebilürreşad" jurnalının baş redaktoru Fatih Bayhan, Türkiyənin sabiq dövlət xadimi Yüksel Yalova və professor Yasin Aktaydır. Əsas rollarda Fikrət Quçqan, Yavuz Bingöl, Kivanç Aktan və başqaları oynayıblar. ...İstanbul, 1920-ci il. Şəhər İngiltərə işğalının kölgəsinə düşür. Mədəniyyət adlanan təkdışli canavar Mehmet Akifin 13 yaşlı oğlu Eminin məktəbini zəbt edir. Eminin nəzərində bu, bütövlükdə Vətənin işğalı anlamına gəlir. Emin qismən həyatdan kəsür, amma daxilində düşmənlərə qarşı savaş hissini də qorumuş olur. Mehmet Akif övladı ilə birlikdə doğma ailəsi və İstanbuldan ayrılmalı olur. Səfərə çıxarkən oğlu atasından hansı duanı etməli olduqlarını soruşarkən şair belə cavab verir: "Allahım, getdiyim yerdə qarşılaşdığımız insanlar bizi sevsinlər. Biz də onları sevək". Bu dua filmin əsas motivinə çevrilir. Bundan da belə bir nəticə hasil olur ki, hürriyyət uğrunda savaşda əsas olan insan sevgisidir. Sevda, ümid dolu səfərlərdə Mehmet Akif və oğlu ölümlə də üz-üzə gəlirlər. Lakin milli mücadilə tərəfdarı Kuşçubaşı Əşrəf bəy onları xilas edir.

...Ankara. İstanbuldan fərqli olaraq, bura işğala dirənən bir şəhərdir. Mustafa Kamal Paşaya ölüm fərmanları çıxarılsa da, milli mücadiləçilər yollarından dönmürlər. Mustafa Kamal Emnin görərkən istiqlal savaşının həm də uşaqlar üçün məktəblərin açılması məqsədilə aparıldığını söyləyir. Bununla da aparılan mübarizədə məqsədin gerçək mədəniyyəti inşa etmək olduğu anlaşılır.

Filmə Qurtuluş savaşının siyasi və mənəvi liderlərini birləşdirən bir dəyər də onların ata-babalarının qəbirlərinin işğal ərazisində olmasıyla

bağlıdır. Atatürk həm də bu baxımdan Mehmet Akifin onu daha yaxşı anlayacağına deyir.

Film boyu görünür ki, türk milləti İstiqlal savaşını yoxluq, ehtiyac içində aparıb. Savaştan yorulmuş toplumu yeni hərə hazırlamaq elə də asan məsələ deyildi. Bu, azmış kimi, milli mücadiləçiləri dinsiz adlandıraraq, onları xalqdan uzaq salmaq tendensiyası güclü idi. Siyasi hiylələr ingilis imperyalizminin İslam adına qurduğu oyunun tərkib hissəsi idi. Mustafa Kamal bunun fərqiində olduğundan Meh-

zamankı maarif naziri Həmdullah Sübhi bəy şairə məktub göndərərək ondan kömək istəyir. Mehmet Akif himnin mətni üzərində düz 10 gün ciddi şəkildə çalışır. Filmdə bu məqamlar öz əksini real kadrlarda tapır. Mehmet Akif marşı qələmə alanda ətrafdakılar onun yenidən şairliyə qayıtmasını sevincle qarşıyırlar.

Nəhayət, böyük gün gəlir və "İstiqlal Marşı" Millət Məclisi tərəfindən qəbul olunur. Bu barədə qərar Mustafa Kamal Atatürkün "Bu marş bizim inqilabımızın ruhunu anladır" sözlərinə istinadla verilir. Məclisdəkilər ilkin adı "Qəhrəman Ordumuza" olan şeiri müəllifin səsləndirməsini istəyirlər, amma onun orada olmadığını görürlər. Bu şərəf Böyük Millət Məclisinin kürsüsündən Həmdullah Sübhi bəyə nəşis olub və şeir ayaqüstə dinlənir... Sonra marşın sözləri ingilis, alman, fransız, macar və fars dillərinə tərcümə edilərək ölkə daxilində və xaricində dərc olunur. Bir müddət müxtəlif musiqilərlə ifa edilən marş Türkiyənin tanınmış bəstəkarı Osman Zəki Üngör mübariz himn səviyyəsinə də musiqi bəstələyir.

Onu da xatırladaq ki, həm də "Çanaqqala şəhidləri" adlı şeiri dillər əzbəri olan hürriyyətin şair qəhrəmanı, "İstiqlaliyyət" medalı ilə təltif edilən millət vəkili Mehmet Akif Ərsoy "İstiqlal marşı" üçün ona verilən 500 lirə məbləğində mükafatı Qızıl Aypara Cəmiyyətinin xəttilə yoxsul qadın və uşaqlara iş öyrədən "Darül məsai" qurumuna bağışlayıb. O, özünün mənəvi missiyasını layiqincə yerinə yetirməsindən məmnun qalsa da, həmin tarixi olaylarla bağlı belə demişdi: "Allah bu millətə bir daha "İstiqlal Marşı" yazdırmasın". Yəni, cümhuriyyət, istiqlal əbədi olsun. Filmin sonunda bu cümlənin xatırladılması bir xalqın hürriyyətinin davamlı olmasının necə də ürəkdən arzu edildiyini, onu itirməyin nə kimi faciələr törədə biləcəyini seçkilərin diqqətinə çatdırmaq məqsədi daşıyır.

Sonda xatırladaq ki, Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan 2021-ci ili "Mehmet Akif və İstiqlal marşı ili" elan etmişdi. Bu münasibətlə həyata keçirilən layihələrdən biri də haqqında danışdığımız filmdir.

Ceyhun MİRZƏLİ,
Əli NƏCƏFXANLI
XQ

Vermə, dünyaları alsan da, bu cənnət Vətəni

Mehmet Akif Ərsoyun "İstiqlal marşı" şeirindən:

*Basdığın yerləri "torpaq" deyərək keçmə, tanı,
Düşün altındaki minlərcə kafənsiz yatanı.
Sən şəhid oğlusan, incitmə, yazıqdur, atanı,
Vermə, dünyaları alsan da, bu cənnət vatanı.*

***

*Ruhumun səndən, İlahi, budur ancaq diləyi:
Dəyməsin məbədimin köksünə naməhrəm əli.
Bu azanlar ki, şahadətəri dinin təməli,
Əbədi yurdumun üstündə mənim inləməli.*

***

*Qorxma, sönməz bu səfəqlərdə üzən al bayraq;
Sönmədən yurdumun üstündə yanan ən son ocaq.
O mənim millətimin ulduzudur, parlayacaq;
O mənimdir, o mənim millətimindir ancaq.*

***

*Çatma, qurban olum, çöhrəni ey nazlı hilal!
Qəhrəman xalqıma bir gül! Nə bu şiddət, bu cəlal?
Sənə olmaz tökülən qanlarımız sonra halal...
Haqqıdır, haqqa tapan, millətimin istiqlal!*

met Akifə hava və su kimi ehtiyac duymuşdu. Şair bir vaiz kimi, Allah adına aldadılan insanları aydınlatmağa çalışırdı. Filmdə onun bu səyləri öz əksini Konyada məscid önündəki çıxışda tapır. O, insanlara milli mücadiləyə qoşulmayacaqları təqdirdə hindular və digər əsir-yesir xalqlar kimi acı tale yaşayacaqları barədə xəbərdarlıq edir. Şairin arqumentləri hər kəsə inandırıcı gəlir və təsirsiz ötürülmür.

Mehmet Akifin insan sevgisi ilə bağlı duası da gerçəkləşmiş olur. Filmdə bu məqam şəhid anasının bir jestində öz əksini tapır: övladını Vətən uğrunda şəhid vermiş ana onun üçün toxuduğu corabları mücadiləçilərə ərmeğan edir. Bu, o deməkdir ki, nə qədər çətinliklər olsa da, xalqda böyük zəfərə böyük inam var. Bu inam Vətən sevginin məhz imandan irəli gəldiyinə işarədir.

...Tacəddin dərğahı. Bu yer "İstiqlal Marşı"nın doğuran mənəvi ərazidir. Milli marş üçün müsabiqəyə 724 şeir təqdim edilsə də, heç biri qəbul olunmur. Mustafa Kamal Paşanın marşın sözlərinin Mehmet Akif tərəfindən yazılmasında maraqlı olduğunu bilən o